

*Et barn
er laget av hundre.
Barnet har
hundre språk
hundre hender
hundre tanker
hundre måter å tenke på
å leke og å snakke på
hundre alltid hundre
måter å fylle
dres, å s
ndre*

ASK ØY

KOMMUNE

Ask barnehage - Barns medvirkning

Veiledningshefte for ansatte

Kreativitet og Glæde Setter Spor

© Askøy

Innhold

Innledning	2
Barns medvirkning, medbestemmelse og selvbestemmelse.....	4
Kompetente barn og voksne med gode observasjonsferdigheter	4
Grovplaner og prosjektarbeider	5
Valgtavle og dagtavle:.....	6
Medbestemmelse, selvbestemmelse og medvirkning	6
Barns medvirkning i plan- og vurderingsarbeid	7
Observasjon.....	7
Pedagogisk dokumentasjon	7
Samlingsstunder	8
Veggbilder	8
Vurderingsdokument	8
Noen av verktøyene vi bruker	8
Holdninger og relasjoner	10

Innledning

Dette heftet er først og fremst en veiledning for ansatte i Ask barnehage. Samtidig ønsker vi at våre foreldre skal ha innsyn i det vi jobber med, og dette heftet er derfor også litt til våre foreldre.

Vi har valgt å ta med noen utdrag fra barnehagelov og Rammeplan for barnehager, slik at det blir synlig for foreldre og ansatte noen av de overordnede prinsippene som styrer denne delen av vår virksomhet.

«Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.»

(Barnehageloven § 3 Barns rett til medvirkning)

«Barn har rett til å uttrykke seg og få innflytelse på alle sider ved sitt liv i barnehagen. Hvor omfattende medvirkningen vil være, og hvordan retten til medvirkning praktiseres, vil være avhengig av barns alder og funksjonsnivå...

Barn må både få oppleve tilknytning og fellesskap og kjenne at de kan utøve sin selvbestemmelse og uttrykke egne intensjoner. Barn må støttes til å leve seg inn i andres situasjon og til å ta hensyn til andre...

Barns følelsesmessige uttrykk skal bli tatt på alvor. Barn må støttes til å undre seg og stille spørsmål. De må oppmuntres aktivt til å gi uttrykk for sine tanker og meninger og møte anerkjennelse for sine uttrykk. Der hvor barns selvfølelse krenkes, ligger kimen til hensynsløshet, mobbing og manglende empati...

Den pedagogiske virksomheten må organiseres og planlegges slik at det gis tid og rom for barns medvirkning. Slik kan barn bli motiverte til å påvirke sin egen hverdag i barnehagen. Barn må erfare tydelige og ansvarsfulle voksne som tar hensyn til hele gruppen...

RP s. 17-18

Vi skiller mellom tre ulike begrep; **medbestemmelse**, **selvbestemmelse** og **medvirkning** i denne sammenheng.

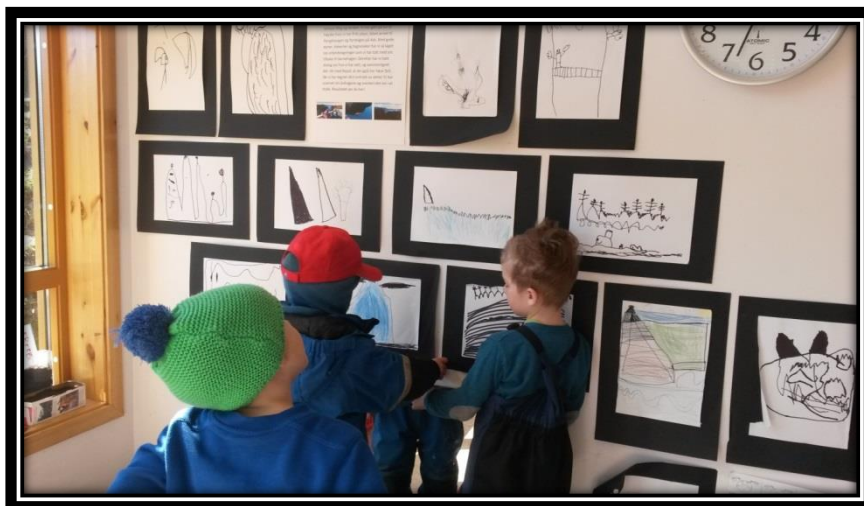
Medbestemmelse handler om å kunne bestemme sammen med andre. Det handler om å kunne kommunisere sammen for å oppnå en felles enighet om en beslutning som skal tas. Dette fordrer blant annet at man kan lytte til andre og kunne se at andres løsninger er verdifulle. Det å bestemme sammen med, handler også om at man er moden nok til å kunne ta ansvar for de felles beslutninger som skal tas.

Selvbestemmelse handler mye om å kunne bestemme over seg selv. Det handler blant annet om å kunne bestemme seg for hvilke valg man tar på egne vegne med

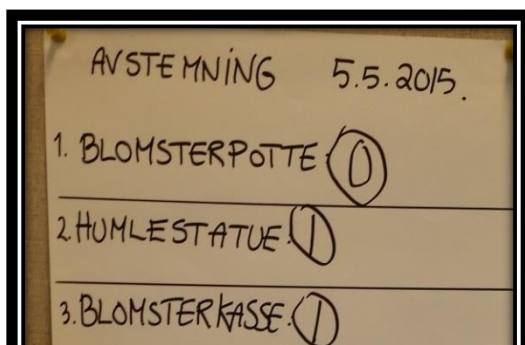
hensyn til valg av mat, tøy, aktivitet osv. I tillegg handler det om å kunne kjenne i seg selv hva man føler - og å kunne gi uttrykk for dette.

Medvirkning handler om det å virke sammen med. Dette dreier seg om å handle/gjøre ting sammen med andre. Det er holdningene våre som leder frem til en medvirkningspraksis. Det er møtene med de voksne og barnehagens organisering som blir avgjørende for om det blir medvirkning eller ikke. Reell medvirkning inkluderer både medbestemmelse og selvbestemmelse. Det handler om å være en del av en gruppe, kunne oppleve å få gjennomslag for egne ideer men også om å kunne tilpasse seg og følge andre. Muligheter skapes i de situasjonene der vi møter barnas initiativ og interesser, viser respekt for og tar deres funderinger og teorier på alvor.

I forhold til alle disse tre områdene er voksenrollen sentral. Hvordan den voksne møter barnet, anerkjenner, veileder og også er sitt ansvar bevisst og tar avgjørelser på vegne av barnet når dette trengs. En kjærlig, klok, trygg og sterk voksen gir barn tilstrekkelige rammer til å utvikle ferdigheter og vurderingsevne innenfor både medvirkning, medbestemmelse og selvbestemmelse.

Prosjekt om bærekraftig utvikling 2014/2015. De eldste barna har tegnet sine ideer til hva de skal lage for å ta vare på dyrene rundt barnehagen. Her diskuterer de ideene sine og hvordan de kan realiseres. Etter hvert blir de gjort en avstemning og gjennom demokratisk flertallsbeslutning bestemmer de at det skal lages et fuglebad.

Barns medvirkning, medbestemmelse og selvbestemmelse

Barnehagen utgjør et lite samfunn i seg selv, med barn som sentrale "medborgere" og aktører. For at barna skal tilegne seg viktig kunnskap om medvirkning, ansvar og demokrati, gir vi barna erfaringer i det å medvirke i et demokratisk samfunn. Vi benytter oss av demokratiske arbeidsformer både i forhold til barn, foreldre og

personale. Vi har ulike systemer for å ivareta dette. Les mer i vår pedagogiske plan på barnehagens hjemmeside: <http://www.ask.barnehageside.no/>

Kompetente barn og voksne med gode observasjonsferdigheter.

Barna sees som kompetente - det betyr ikke at alle avgjørelser skal overlates til barnet. Pedagogen¹ har alltid ansvaret for barnets sikkerhet, helse og utvikling. Barn trekker sine konklusjoner ut fra de erfaringer de har opparbeidet seg. Pedagogen bidrar til å utvide barnets forståelse ved å stille åpne og gode spørsmål - barnet utfordres til å tenke videre. Eksempler på slike spørsmål kan være: -Kan du fortelle mer? - Hva tenkte du da? - Hvordan fikk du det til? Slik kan den voksne gjennom sin kompetanse og lengre erfaringsbakgrunn, bidra til at barnet utvider sin tenkning og forståelse på egne premisser.

Hos oss er gode observasjonsferdigheter noe som må trenes på. Å observere handler om å bruke øre og øyne, ja - egentlig alle sanser for å forsøke å fange opp det barna prøver å formidle til oss. Barn uttrykker seg både gjennom kropp og stemme, lek og tegning blant annet. Pedagogen må være i stand til å fange opp barnets signaler, kunne skille egne behov fra barnets og tolke barnets signaler mest mulig objektivt. En observasjon er ikke en sannhet om barnet - den er vel så mye en fortelling om den voksnes observasjonsferdigheter. Dette er bakgrunnen for at alle observasjoner bør drøftes med kollegaer.

¹ I Ask barnehage omtales alle voksne som jobber med barna, som pedagoger. Dette for å bevisstgjøre de voksne deres pedagogiske ansvar i arbeidet med barna.

Grovplaner og prosjektarbeider

Prosjektarbeid er vår hoved-metode for det pedagogiske arbeidet i Ask barnehage. Hovedfokus i alle prosjekter er å gi barna gode verktøy til å kunne finne ut hvordan de selv lærer, og hvordan de kan tilegne seg ny kunnskap på egenhånd. Prosjektene har tema vi ser at barna er engasjert i og tema velges med bakgrunn i de observasjoner og erfaringer pedagogene har gjort fra tidligere år. I prosjektene jobber vi både i store grupper, og i mindre grupper.

Barna er med å påvirke og medvirke til innholdet i grovplan og prosjekter. De kommer med ideer og forslag. Pedagogene i Ask barnehage er lydhøre og har god «hørestyrke»² når barna gir uttrykk for meninger, tanker og følelser.

Pedagogens observasjonsevne er sentral når vi skal tolke, analysere og vurdere barnas ulike uttrykksformer frem mot en større forståelse av barnets ønsker og behov. Gjennom pedagogisk dokumentasjon og observasjon studerer og reflekterer vi omkring hva barnet viser interesse for og når vi ser de trenger oppmuntring eller utfordring. Slik justeres innholdet etter barnets behov.

De voksne har ansvar for at prosjektet har et mål, en plan, fremdrift og at målet blir nådd. Gjennom en grovplan sikrer vi variasjon i aktiviteter og inntrykk - disse lages for et halvt år om gangen og justeres underveis. I grovplanen synliggjør vi hvordan vi ivaretar mange ulike uttrykksformer hos barna; kroppslige, verbale, dramatiske og billedlige. Barna erfarer at vi gjennomfører de ideene de har kommet med og grovplanen ivaretar fremdrift og progresjon (at det blir vanskeligere og mer utfordrende etter hvert som barna får mer kunnskap og mer erfaring). I grovplanen ivaretas alle de 7 fagområdene, noe som innebærer av vi i alle prosjekter og i hverdagslige aktiviteter jobber tverrfaglig.

I prosjektene vil barna gjennom tilbakemeldinger og erfaring lære å tilpasse seg andres innspill og ideer, kunne bygge videre på dem, og også etter hvert kunne lede andre. Barna utvikler god forhandlingskompetanse og får trening i å formidle egne ideer gjennom blant annet kroppsspråk, verbalspråk, arbeidstegninger og bilder de finner i bøker og på nett. De lærer å kunne diskutere seg frem til en felles beslutning, kunne jobbe sammen mot felles mål og også kunne «belite seg» når diskusjonen er over.

² «Hørestyrke» er et begrep fra boka: «Lytende Pedagogikk» av A. Åberg og H. Taguchi og handler om *hvordan* vi lytter til barns uttrykk - *hvordan* vi jobber med å skape mening i det barna prøver å fortelle oss.

Underveis i prosjektene lærer barna ulike strategier for å forstå ting på nye måter. Vi bruker blant annet LOTUS-skjema, «JEG KAN» - skjema, ÅPNE SPØRSMÅL, VENNEDIAGRAM og PROSESSKART. (Se i kvalitetshåndboken under mappen PROSJEKTER, prosjektveiledningshefte). Dette er læringsverktøy barna vil kjenne igjen når de kommer i skolen. For de minste barna handler det om å bli kjent med materialer, egen kropp og egne sanser. Etter hvert som barna blir eldre blir de mer og mer kjent med prosjektprosessen og introdusert for verktøyene. Vi stiller barnet åpne spørsmål for å få dem til å tenke selv, og hjelpe dem med å reflektere slik at de selv kan komme frem til mulige løsninger.

Valgtavle og dagtavle:

- Valgtavle:

Alle avdelinger har en valgtavle. Denne viser utvalget av aktiviteter avdelingen har i leketiden og gir barna en oversikt slik at de kan orientere seg. Her velger barna selv hvilken aktivitet de ønsker og også hvem de ønsker å leke med. Dette er med på å gi gode vilkår for lek. Innholdet i valgene vil variere fra avdeling til avdeling og er tilpasset barnas alder. Vi registrerer med jevne mellomrom hvilke valg barna foretar, slik at vi sikrer at de har en viss variasjon i valg av lekaktivitet.

- Dagtavle: Dagtavle viser hvordan dagsrytmen på avdelingen er, og er med på å gi barna en oversikt over dagen. Når vi går gjennom dagtavlen og ser på hva som skal skje denne dagen har barna også mulighet til å være med på å påvirke innholdet i dagens plan.

Medbestemmelse, selvbestemmelse og medvirkning

- De voksne i barnehagen er ansvarlig for å ivareta barnets utvikling, helse og sikkerhet når det er i barnehagen. Sett i lys av dette, må den voksnes erfaring og kunnskap alltid veie tyngst når vi skal vurdere hva barna kan bestemme og hva de ikke kan bestemme. Det er en del ting som er helt og holdent et voksenansvar.
- Der vi ser at barna kan være med å medvirke - skal de tas med. Det kan være de enkle ting som å bestemme pålegg på skiven (selvbestemmelse). Det kan også handle om litt større ting hvor vi voksne må være lydhøre for barnets innspill f.eks. dersom et barn uttrykker at det er utrygt i utetid. Dette gir

grunnlag for å gå inn og vurdere leken som skjer i utetiden. Det hender også at barna kommer med innspill til utstyr de ser hadde vært fint å ha i barnehagen - slik er de med å påvirke hvordan budsjettmidler skal bli brukt.

- I leken er det fantasien og historien som tar barnet med inn i en verden hvor de selv bestemmer det meste. Her spiller de ut alternative løsninger på ulike fiktive problemstillinger. De voksne bidrar med veiledning og hjelp når de ser dette er nødvendig.

Barnas medvirkning i plan- og vurderingsarbeid

Observasjon

I Ask barnehage tar vi bilder av lek og aktiviteter. Vi har lite fokus på å ta bilder av barna - vårt hovedmål med kameraet er å bruke dette aktivt som observasjonsverktøy. Skriftlig observasjon vil være påvirket av den enkelte observatørs forståelse og tolkning. Et kamera vil i større grad kunne fange opp hele situasjonen. Ved å bruke tid på å reflektere over hva vi ser på bildene; hva er barna opptatt av? hvor har de blikket? hva gjør de når de prøver å lære nye ting? hvordan holder barnet blyanten? får vi mer faktabasert informasjon. Når vi bruker dette verktøyet sammen med de voksnes skriftlige observasjoner - fanger vi barnas ulike måter å utrykke seg på i vårt dokumentasjonsmateriale. Når pedagogene har drøftet og tolket observasjonsmaterialet, skrives refleksjonene ned og lagt inn i en PowerPoint fil for hver avdeling.

Pedagogisk dokumentasjon

Den pedagogiske dokumentasjonen blir til når pedagogen har valgt ut noe som er særlig interessant fra sine observasjoner og reflektert over dette sammen med andre kollegaer. Den pedagogiske dokumentasjonen gjøres tilgjengelig for personalet, barna og foreldrene når den henges opp på avdelingen. Den Pedagogiske dokumentasjonen henges opp ukentlig. Vi ser at bilder og tekst gir grunnlag for mange interessante samtaler og ofte gir oss nye vinklinger og ideer til hvordan vi kan jobbe videre. Slik blir den pedagogiske dokumentasjonen både et planleggingsverktøy og et verktøy for vurdering av det vi allerede har gjort.

Som en del av den pedagogiske dokumentasjonen gjennomfører vi barnesamtaler/observasjoner med barna om et eller to utvalgte tema for året. Vi har barns medbestemmelse som tema for perioden 2014-2018. Her er vi særlig interessert i å vite mer om hvordan barna selv opplever sine muligheter for medbestemmelse i barnehagen. For de yngste barna handler dette om å observere hvordan barna forhandler seg frem til enighet med andre barn eller med voksne, om hva som skal skje videre i lek eller aktiviteter. (se skjema for

barnesamtale intervju i kvalitetshåndboken i mappen

[BARNSoGFORELDRES.MEDVIKRNING](#)

Samlingsstunder

Samlingsstundene i barnehagen er en møteplass hvor pedagoger og barn snakker sammen om innholdet i dagene, prosjektene og aktivitetene. Barna skal gis mulighet til å snakke og være aktive deltagere. Innholdet i samlingsstundene skal også være gjenstand for samtale med barna. Det er viktig for oss å vite hva barna tenker og synes om det de er med på.

Veggbilder

På alle avdelinger lager vi et veggilde hvor vi tar vare på barnas uttrykk, ting vi finner og vi henger opp bilder fra prosjekt og hverdagsliv. Dette veggildet blir gjenstand for barnas kommentarer, interesser og samtaler. Samtalene mellom barna, barn og voksne, kollegaer og foreldre omkring veggildet - gir oss stadig nye refleksjoner omkring arbeidet. Vi får høre andres vurderinger og bruker dette aktivt i det videre arbeidet.

Vurderingsdokument

Vi dokumenterer gjennom hele året i bilder og samtaler vi har med barna. Dette samles sammen om våren og blir en del av barnehagens vurderingsdokument. Les mer på barnehagens hjemmeside: <http://www.ask.barnehageside.no/>

Noen av verktøyene vi bruker

Vi har ulike verktøy som blir brukt for å få barna aktivt med i planlegging og vurdering av aktiviteter i barnehagen.

- Jeg-kan skjema

Jeg kan-skjema brukes sammen med et og et barn for å skifte fra problemfokus «det kan jeg ikke» til ferdighetsfokus. Metoden er utviklet av Ben Furman for barn i alder 4-7 år i Finland. Metoden inneholder 15 punkter og har vist seg så god at den er tatt i bruk over hele verden, også for eldre barn. Metoden har ført til økt medvirkning i egen læring for barna. Forenklede JEG KAN-skjema kan lages for hele gruppen. Det er pedagogens ansvar å sikre at barnet opplever støtte, anerkjennelse og mestring. Gjennom de 15 punktene blir barnet bevisst på hvilke ferdigheter de trenger og ønsker å lære. De setter opp egne mål og vurderer hvilken støtte de trenger for å nå målet.

- Lotus-diagram

Et lotusdiagram er et kreativt verktøy som brukes blant annet til å systematisere ideer. Det kan også brukes til planlegging, til disposisjon av oppgaver, til å skape struktur og oversikt m.m. Sammen med barna kan vi tegne eller lime inn bilder i tillegg til å skrive. Her får alle en mulighet til å komme med ideer til hva som skal gjøres. Dette brukes gjerne i prosjektarbeid sammen med barna og i personalets planleggingsarbeid, men kan også bli brukt på foreldremøter.

- VØFL

Hva VET vi, hva ØNSKER vi å lære eller finne ut mer om, hvor kan vi FINNE det vi ønsker å lære, og hva har vi LÆRT er en strategi som kan brukes i gruppe og for enkeltbarn. VØFL bevisstgjør barna på viktige områder for læring. Det er en første oppsummering på hva gruppen eller individet allerede kan, hva en ønsker å vite mer om, hvor en kan finne dette, og til slutt en refleksjon over hva en har lært. Ved å bruke VØFL blir barna mer bevisst på hva de ønsker og trenger å lære innen et bestemt tema.

- Y-diagram

Y-diagram er en strategi for å lære barna å utvide sin evne til å gi spesifikke eksempler på ulike sider av et emne. Barna skal forholde seg til tre ulike felt: Hvordan et emne høres ut, hvordan det ser ut og hvordan det føles. Y-diagrammet er fint å bruke før barna skal i gang med en konkret oppgave. Ved å arbeide med Y-diagrammet kan de også få ideer til videre jobbing. Om du skal bruke Y-diagrammet i samling eller med en større gruppe, starter du med å tegne opp diagrammet på et stort ark. Etter hvert som barna kommer med sine innspill, tegner eller skriver du det ned.

- Venndiagram

Venndiagram er et verktøy som brukes for å finne likheter og forskjeller mellom to eller flere personer, land, dyr, hendelser, historier osv. Diagrammet har fått navnet sitt etter opphavsmannen John Venn. Også dette verktøyet gir alle barna mulighet til å komme frem med sine tanker og meninger.

- Parkeringsplassen

Metoden kan brukes for å få en oppfatning av hvordan deltakerne har oppfattet en samlingsstund/en tur/et prosjekt e.l. Parkeringsplassen henges opp på avdelingen. De voksne skriver ned det barna sier etter samling, turer og prosjektøkter eller etter andre forhåndsbestemte vurderingsområder.

Det er svært viktig at det barna kommer med, blir tatt på alvor. Ønsker de å høre eventyret en gang til? Les det en gang till! Barna kan også komme med tilbakemeldinger uten at de voksne ber om det. Skriv ned dette også!

Kilde:(Fløgstad & Helle, 2010) Boka finner du i barnehagens personalbibliotek

Disse verktøyene finner du i tillegg beskrevet i barnehagens prosjektveiledningshefte. [Z:\felles\08 KVALITETSHÅNDBOK\PROSJEKTARBEID](#)

Holdninger og relasjoner

Å jobbe med barns medvirkning, selvbestemmelse og medbestemmelse er først og fremst et holdningsskapende arbeid og arbeid med å skape gode relasjoner. Det er pedagogene i barnehagen som legger de viktigste premissene for barns muligheter til å bestemme og til å handle sammen med andre. I Ask barnehage er det en viktig og grunnleggende verdi å se på barnet som kompetent; med verdi og rettighet til å bli behandlet med respekt og anerkjennelse. I praksis betyr dette at barnas meninger skal lyttes til, vurderes og svares på med samme respekt som vi ville gjort med voksne. Pedagogen vil alltid være ansvarlig for å sette seg inn i barnets forståelsesverden og tilpasse sine responser til dette. For å jobbe aktivt med våre egne holdninger - bruker vi vår pedagogiske dokumentasjon som grunnlag for diskusjoner og refleksjon.

Å se på barn som selvstendig tenkende individ fremfor individer som skal fylles med våre sannheter og kunnskaper, vil kreve en anerkjennende holdning som gir barna rett til egne opplevelser, erfaringer og tanker som er atskilte og forskjellige fra de voksnes. Vi må ha en grunnleggende holdning om at vi alle er forskjellige og at voksne derfor ikke kan vite hva barn tenker og har behov for. Vi må spørre og undersøke. Når vi lar barna få være eksperter på sine egne opplevelser, må vi godta deres tanker og opplevelser som gyldige, selv om de er forskjellige fra våre. Det blir lettere å respektere forskjelligheten hvis vi ser på ulikhetene med interesse i stedet for avvik som skal korrigeres. Ved at vi blir nysgjerrige på barna som forskjellige fra oss voksne, blir det lettere å få tak i deres perspektiver. De voksne må ta ansvaret for at medvirkningen skjer innenfor akseptable grenser. Voksen ledelse er ikke nødvendigvis en underkjenning av barna. Se for øvrig mer i vår minstestandard for barns medvirkning.

[Z:\felles\08 KVALITETSHÅNDBOK\BARNSogFORELDRES.MEDVIRKNING](#)

I kvalitetssystemet til Askøy kommune finner du noen begrepsavklaringer i forhold til medbestemmelse, selvbestemmelse og medvirkning dersom du vil lese mer. <http://riskmanager/AKBarnehage/SitePages/Barns%20medvirkning.aspx>